

Zgodovina in pomen ljubljanske parade ponosa

Organizirano LGBTIQ+ gibanje v Sloveniji se je začelo v osemdesetih letih 20. stoletja. Leta 1984 je bil v Sloveniji organiziran prvi festival Magnus, v okviru katerega so bili predvajani prvi filmi z LGBTIQ+ tematiko, delile so se prve publikacije z namenom ozaveščanja ter organizirale prve delavnice oziroma predavanja o LGBTIQ+ kulturi. Sekcija Škuc Magnus je v Manifestu leta 1986 prvič javno in jasno izrazila politične zahteve istospolno usmerjenih v Sloveniji. Leto kasneje se je oblikovala feministična iniciativa Lilit in leta 1987 znotraj nje lezbična sekcija LL, ki se je leto kasneje osamosvojila in zaživela pod okriljem Škucovega foruma.

Leto 2001 je zaznamovala organizacija shoda proti homofobiji s sloganom Obvoznica mimo nestrpnosti, ki je obveljal za prvo parado ponosa v Sloveniji. Njegovo organizacijo je sprožil dogodek v ljubljanskem lokalu Galerija, ki se je nahajal v Mestni galeriji, ki je bila v lasti Mestne občine Ljubljana. Ko sta vanj poskušala vstopiti dva pesnika, Brane Mozetič in Jean Paul Daoustu, ju je redar odslovil z besedami, da »naj se že navadijo, da lokal ni več za tako vrsto ljudi«.

LGBTIQ+ skupnost je po incidentu zahtevala, da državni organi reagirajo na nestrpnost ter da obsodijo lokal in ravnanje redarja, čigar dejanje je opravičeval tudi lastnik lokala. LGBTIQ+ skupnost in aktivistke_i so po incidentu organizirale_i protestno pitje Radenske, ki je potekalo nekaj naslednjih petkov. Zasedle_i so čim več prostih miz in s pitjem izjemno zavlačevale_i ter tako lastniku zmanjševale_i dobiček. Navkljub pričakovanju, da bodo mestne oblasti dejanje obsodile, se to ni zgodilo, zato je bila v obliki protestnega shoda organizirana prva spontana parada ponosa v Sloveniji. Parada ponosa odtlej poteka vsako leto. Od leta 2001 so Parado ponosa v Ljubljani organizirale različne civilnodružbene organizacije s področja LGBTIQ+ pravic, leta 2009 pa je nastalo Društvo Parada ponosa.

Festival Parada ponosa kot celostni koncept obstaja od leta 2016 in je nasledil Teden Parade ponosa iz leta 2014 in predhodnjih let ter Mesec Parade ponosa iz leta 2015. Skozi izkušnje in razumevanje potreb LGBTIQ+ skupnosti v Sloveniji se je razvil koncept kulturno-političnega festivala, ki skozi umetnost, kulturo, glasbeno produkcijo in poglobljeno javno naslavljanje tematik izraža družbeno kritiko in nastavlja ogledalo slovenski družbi. Festival poteka zadnje tedne oziroma dni pred Parado ponosa. Predstavlja kulturno produkcijo LGBTIQ+ skupnosti na nacionalni in mednarodni ravni. Festival teži k temu, da odpira zamolčane in nevidne teme znotraj LGBTIQ+ skupnosti in jih predstavlja širši družbi, poleg tega pa podaja kritiko družbenih struktur in njihove neakcije in ignorance obstoječe diskriminacije. Festival vsako leto teži k temu, da ima bogat mednarodni program, gosti pomembne svetovne LGBTIQ+ aktivistke_e in umetnice_ke ter jih umešča v slovenski prostor. Gradi varen prostor, ki omogoča kulturno ustvarjanje, izražanje in prisotnost v javnih prostorih, skrbi za vidnost LGBTIQ+ skupnosti in razbija stereotipe, saj poteka na mestih, ki so običajno namenjena heteroseksualnim osebam. Festival ima izrazito politično noto, ki se zaključuje z vsakoletno Parado ponosa, ki je protestni pohod po glavnih ulicah Ljubljane. Osnovni namen Festivala Parada ponosa je prikaz življenja, dela, aktivizma, političnih prizadevanj, ustvarjalnosti, kulture, umetnosti, družabnega življenja in mednarodnega povezovanja LGBTIQ+ skupnosti v Sloveniji.

Parade so javni dogodki, ki jih LGBTIQ+ skupnosti povsod po svetu organizirajo enkrat na leto. S temi dogodki je tesno povezan pojav homofobije, saj se parade odvijajo v sferi javnega prostora, na ulici, kjer je stopnja homofobije po podatkih številnih raziskav zaskrbljujoče visoka. Namen parad ponosa je opozoriti družbo na diskriminacijo LGBTIQ+ skupnosti ter javno izraziti zahteve po enakopravnosti in temeljnih človekovih pravicah, ki naj bi veljale za vse ljudi enako.

V imenih prvih shodov so pogosto uporabljali besedi 'svoboda' in 'osvoboditev'. Zaradi kulturnih sprememb pa se je v osemdesetih in devedesetih letih prejšnjega stoletja ustalil izraz 'parada ponosa'. Beseda 'ponos' predstavlja nasprotje občutkom sramu, ki so bili LGBTIQ+ osebam vsiljeni s strani družbe, ki jih je sovražila, zaničevala in odrinila na rob (in v določeni meri to še vedno počne).

Položaj LGBTIQ+ oseb se razlikuje od države do države. V primerjavi z Nizozemsko in skandinavskimi državami, kjer je stopnja družbene sprejetosti LGBTIQ+ skupnosti višja tako na zakonskem kot osebnem nivoju, je v drugih državah položaj LGBTIQ+ ljudi bolj problematičen. LGBTIQ+ osebe po svetu pogosto nimajo dostopa do osnovnih človekovih pravic in so izpostavljene homofobnemu, bifobnemu in transfobnemu nasilju tako s strani države kot s strani državljan_ov. Tudi v tem leži pomen organiziranja parad ponosa – četudi je v določenih državah položaj LGBTIQ+ oseb boljši kot v drugih, je v večini držav še vedno izredno slab in s tem, ko korakamo za pravice naših LGBTIQ+ prebivalk_cev, korakamo za pravice vseh LGBTIQ+ oseb na svetu, posebej na tistih področjih, kjer so s strani države in družbe še vedno popolnoma razčlovečene in podvržene skrajnemu nasilju. Organizacija parade ponosa je v teh državah še vedno prepovedana, LGBTIQ+ skupnost pa je zatirana. Po podatkih iz leta 2018 je izražanje spolne usmerjenosti in/ali spolne identitete prepovedano v 69 državah, v 13 državah lahko za to dodelijo smrtno kazen in v 17 državah je prepovedano širiti t.i. LGBTIQ+ propagando.

Po podatkih spletne platforme [Rainbow Europe](#) je bilo v Sloveniji v letih 2013 in 2014 zakonsko uveljavljenih 35 % LGBTIQ+ človekovih pravic, leta 2015 in 2016 pa 32 %, kar Slovenijo po procentih izenačuje s Srbijo in Kosovom. Pregled stanja človekovih pravic LGBTIQ+ oseb v Sloveniji leta 2018 kaže, da jih je bilo uveljavljenih 48 % (ILGA-Europe, 2014-2020). Spletna platforma Rainbow Europe tudi prikazuje, da je imela Slovenija v letu 2018 zelo slabo urejeno zakonodajo, ki omejuje izražanje sovražnega govora (ang. *hate speech/hate crime*), ocenjeno z zaskrbljujočimi 13 %.

Kultura sovraštva, vključno s sovražnim govorom, v Sloveniji postaja intenzivnejša in zavzema vse večji del javnih prostorov ter posledično tako postaja čedalje bolj vsakdanja in običajna. Pravice, ki smo si jih izborile_i in jih pravzaprav v veliki meri razumemo že kot samoumevne in nedotakljive, so znova postavljene pod vprašaj. Še ne realizirane pravice, ki smo jih šele začele_i naslavljeni (pravice transspolnih in interpolnih oseb), ostajajo neobstoječe, njihov manko pa spregledan in nenaslovljen s strani odločevalskih institucij. Ne soočamo se le s porastom sovraštva, temveč tudi z neodzivnostjo institucij, ki naj bi (za)ščitile pripadnice_ke marginaliziranih skupin; v svoji neodzivnosti in pasivnosti so sokrivi za porajajočo se kulturo sovraštva. Ne soočamo pa se le z njihovo neodzivnostjo, temveč tudi z akterkami_ji na različnih institucionalnih pozicijah moči, ki same_i ne kaznujejo reproducirajo sovražnost, klimo strahu, sovraštva in poniževanja. Priča smo ustvarjanju političnega življenja, ki temelji na iskanju enostavnih »rešitev« na ozadju lažnega in manipulativnega obsojanja že znanih »grešnih kozlov«: LGBTIQ+ skupnosti, feministk, migrantk_ov, prosilk_cev za azil, okoljevarstvenih aktivistk_ov ipd.

Dodatni viri, poleg vsebin Društva Parada ponosa:

Dnevnik, 2012. *Dejstva o zgodovini parade ponosa: Vas zanima nastanek mavrične zastave?* Dostopno na: <https://www.dnevnik.si/1042534575>.

Greif, T., Velikonja, N., 2012. *Lezbična sekcija LL – Kronologija 1987 – 2012 s predzgodovino*. Ljubljana: ŠKUC.

ILGA, 2018. *Annual Review of the Human Rights Situation of Lesbian, Gay, Bisexual, trans and Intersex people in Europe*. Dostopno na: <http://www.rainbow-europe.org>.

Lotrič, D., 2016. *LGBT turizem v Sloveniji*. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Plummer, K., 1992. *Speaking its Name: Inventing a Lesbian and Gay Studies*. New York: Routledge.

Velikonja, N., 2004. *Dvajset let gejevskega in lezbičnega gibanja (1984 – 2004)*. Ljubljana: ŠKUC.

Tomsen, S., Mason, G., 2001. *Engendering Homophobia: Violence, Sexuality and Gender Conformity*. Journal of Sociology.